Eduskunnan sivistysvaliokunnalle 17.9. 2025

Asia: E 56/2025 vp

Viite: Valtioneuvoston selvitys: Osaamisunioni, perustaitoja koskeva toimintasuunnitelma ja STEM-aineiden opetusta koskeva strateginen suunnitelma.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Osaamisunioni

Union of Skills (Osaamisunioni) -tiedonanto on sateenvarjoaloite, jonka alla taitojen ja koulutuspohjan aloitteet tapahtuvat. Huomionarvoista aloitteessa on sekä invesment- että governance-lähestymistavat, joiden alla esitetään myös suosituksia jäsenmaille. Aloitteiden joukossa on sekä aidosti uusia aloitteita että jatkoa aiemmille. Osa aloitteista koskee horisontaalisesti myös korkeakoulutusta, kuten tekoälyyn liittyvä.

Unifi yhtyy aloitteen viestiin jäsenmaille: on aika herätä ja lisätä panostuksia osaamiseen. Euroopan kilpailukykyä haastavat aloitteen mukaan osaajapula, hidas uudistuminen ja sirpaloitunut hallinto. Komission näkemyksen mukaan jäsenmaiden nykyiset toimet koulutuksen ja osaamisen uudistamiseksi eivät riitä, vaan tarvitaan radikaali rytminmuutos sekä kunnianhimon tasossa että osaamista vahvistavissa toimissa. Unifi on kansallisesti peräänkuuluttanut parlamentaarisesti sovittua koulutustason nostoa ja siihen vaadittavaan rahoitustasoon sitoutumista.

Osaamisunionin viesti jäsenmaille on aiempaa voimakkaampi ja sävy entistä vaativampi. Osaamista vahvistavat toimet nähdään Euroopan kilpailukyvyn parantamisen kannalta kriittisinä.

Komissio peräänkuuluttaa lisää panostuksia koulutukseen ja osaamiseen. Tällä hetkellä EU-jäsenmaat käyttävät keskimäärin 4,7 prosenttia BKT:stä koulutukseen. Aikuiskoulutukseen käytetään vain 0,1 prosenttia BKT:stä. Unifi on samaa mieltä siitä, että korkeakoulutuksen tavoitteita tulee ohjata näkemys siitä, että syntyvät uudet työpaikat edellyttävät aiempaa useammin korkeakoulutasoista osaamista.

Osaamisunionia koskeva aloite vaatii jäsenmailta vaikuttavampia toimia aikuiskoulutuksen lisäämiseksi. Aikuiskoulutuksen kasvava merkitys kytkeytyy Euroopan tasolla vahvasti väestön ikääntymiseen, digitaaliseen ja vihreään siirtymään ja kilpailukyvyn vahvistamiseen. Yliopistot tarjoavat jo koulutusta jatkuville oppijoille mm. Opin.fi-alustan kautta.

Unifi pitää hyvänä Suomen kantaa laaja-alaisen osaamisen merkityksestä.

Unifi kiinnittää huomiota siihen, että osaamisunioni voisi huomioida tutkimusperustaisen oppimisen vahvemmin. Koulutuksen ja tutkimuksen suora yhteys uupuu EU-politiikassa nykyisen komissaarisalkkujaon myötä.

Unifi huomauttaa myös, että osaamisen kärki näyttäytyy hyvin kapeana osaamisunionissa ja se painottuu STEM-aloihin ja teknologiaosaamiseen. Osaaminen näyttäytyy siis alisteisena EU:n politiikan johtotähdelle eli kilpailukyvylle. Unifi haluaa korostaa myös ihmistieteiden roolia sekä talouaskasvun että yhteiskunnallisen resilienssin tuottajana. Sivistyksen ja kriittisen lukutauidon ja ajattelun merkitys on suuri kaikilla toimialoilla.

Lisäksi Unifi muistuttaa, että Union of Skills -strategian on oltava linjassa muiden EU:n sosiaalisten strategioiden, kuten tasa-arvo- ja köyhyydenvastaisen strategian jne. kanssa. Unifi pitää hyvänä Suomen kantaa siitä, että osaamisen ja koulutuksen inklusiivisuus ja saatavuus ovat olennaisia.

Perustaitoja koskeva toimintasuunnitelma

Unifi korostaa, että perustaitojen vahvistaminen on kriittistä myös korkeakoulutuksen näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa saavutetut taidot luovat pohjan myöhemmälle oppimiselle. Opettajien koulutuksen ja työolojen parantaminen sekä oppimismotivaation tukeminen ovat keskeisiä tekijöitä. Lisäksi aikuisten perustaitojen kehittämiseen tarvitaan joustavia ja saavutettavia koulutusratkaisuja, joissa yliopistot voivat olla aktiivisia toimijoita.

STEM/LUMA-aineiden strateginen suunnitelma

Unifi pitää hyvänä Suomen kantoja luovuuden sisällyttämisestä STEM-käsitteeseen. Perus- ja toisella asteella saatu LUMA-osaaminen tukee osaamisen kehittämistä myöhemmin ja hyödyttää monilla eri aloilla opiskelua korkeakouluissa mm. tekoälyn yleistymisen ja kehittymisen myötä. Vastaavasti ihmistieteiden ymmärryksestä on hyötyä myös LUMA-aloilla.

Komission esittämät STEM-tavoitteet ovat kunnianhimoisia mutta mahdollisia, mikäli niihin kohdistetaan riittävästi resursseja ja toimenpiteitä. Naisopiskelijoiden osuuden kasvattaminen LUMA-aloilla edellyttää pitkäjänteistä työtä koulutuspolun kaikilla tasoilla.

Yleiset huomiot

Unifi pitää hyvänä Suomen kantaa riittävän tietopohjan ja vaikutusarvioiden tarpeesta. Investoinnit koulutukseen tulee nähdä tärkeinä, sekä osaajapulan että kansakunnan sivistystason kannalta.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Ilkka Niemelä
puheenjohtaja

Heikki Holopainen
toiminnanjohtaja